

УДК 346.62(477)

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ, ЩО ФУНКЦІОНУЮТЬ В УКРАЇНІ

Т. К. Адабашев, аспірант

Національний університет

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Досліджено питання класифікації платіжних систем за різними правовими підставами. Встановлено характерні ознаки кожного виду платіжних систем, які у сукупності визначають особливості в їх правовому регулюванні.

Ключові слова: класифікація, платіжні системи, класифікація платіжних систем, національні платіжні системи, комерційні платіжні системи.

Постановка проблеми. Трансформація економічних відносин та економічної системи в цілому з адміністративно-командної до ринкової, що почала відбуватися в Україні з часів проголошення її незалежності, справила величезний вплив і на фінансову систему держави, зокрема на появу різних за своєю сутністю і спрямованістю функціонування платіжних систем. Так, останнім часом виникають нові форми розрахунків, інноваційні технології в розрахунках, що потребують удосконалення існуючих та впровадження невідомих раніше платіжних систем, які були б спрямовані на забезпечення реалізації цих технологій. Отже, постає питання про необхідність їх наукового аналізу. У зв'язку з цим важливою складовою дослідження платіжних систем є їх класифікація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання класифікації платіжних систем зазвичай були предметом вивчення науковців-економістів, таких як А. Валінурова, Т. Ковальчук, С. Криворучко, В. Лук'янов, М. Оліфіренко, С. Пиріг, А. Потапов, Т. Савелко та ін., які зосереджували свою увагу більше на економічних підставах класифікації. Серед науковців-юристів, які досліджували проблеми, пов'язані із функціонуванням платіжних систем, можна виділити Є. Алісова, Р. Балан, О. Логінова. Однак здебільшого вони акцентували свою увагу на них в контексті вивчення інших юридичних питань. Наприклад Є. Алісов аналізував платіжні системи при дослідженні теоретичних проблем правового регулювання грошового обігу в Україні [1].

У зв'язку з тим, що платіжні системи до цього часу не були предметом окремого комплексного наукового юридичного дослідження, поза увагою вчених залишилася низка питань, які впливають із правового статусу платіжних систем та їх класифікації саме за правовими підставами. Зазначене не могло не вплинути на необхідність зосередження нашої уваги на проблемі класифікації платіжних систем.

Формулювання цілей. Метою статті є здійснення наукової класифікації платіжних систем залежно від різних правових підстав та розробки науково обґрунтованих висновків, необхідних для вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює порядок функціонування платіжних систем за цими напрямками.

Виклад основного матеріалу. Термін «класифікація» походить від латинського *classis* — розряд, клас. Як відомо, класифікація — це операція розподілу систем, об'єктів, предметів, явищ, ознак на елементи та їх групування за класами (групами), що відрізняються між собою за певною ознакою чи їх сукупністю [19, с. 523–525]. Класифікувати означає розподіляти предмети, явища або поняття на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями, критеріями [3, с. 175].

Необхідність класифікації платіжних систем обумовлюється тим, що вона надає змогу, крім загальних ознак, притаманних усім платіжним системам, визначити специфічні риси кожного виду платіжних систем. Класифікація полегшує визначення місця і ролі конкретної платіжної системи; допомагає встановити найбільш важливі якості платіжних систем, сприяє їх більш глибокому пізнанню; дає змогу робити обґрунтовані прогнози стосовно шляхів подальшого розвитку платіжних систем; сприяє вдосконаленню платіжних систем тощо.

Але слід зазначити, що найбільш складним є питання обрання підстав для здійснення класифікації платіжних систем, які відіграють вирішальну роль в отриманні її результату. На наш погляд, від правильного вирішення цього завдання залежить і правильне розуміння сутності та значення кожного виду платіжних систем.

Разом з тим погляди дослідників з приводу визначення критеріїв класифікації платіжних систем суттєво різняться. В більшості випадків дослідники-економісти зосереджують увагу на вивченні окремих великих груп платіжних систем, наприклад, мережевих платіжних систем [4, с. 133–136], платіжних систем на основі пластикових карток [15]. Що стосується загальної класифікації платіжних систем, то учені обмежувалися простим переліком можливих видів платіжних систем без зазначення критеріїв самої класифікації, які мають суттєве значення. Так, Т. Ковальчук та В. Лук'янов визначають, що на теренах незалежної України платіжні системи набувають таких розмаїтих різновидів:

внутрішньодержавні платіжні системи; система електронних платежів Національного банку України як загальнодержавна платіжна система; міжнародна платіжна система; державно значущі платіжні системи, зокрема Національна система масових електронних платежів; система «клієнт-банк» або «клієнт-Інтернет-банк»; небанківські платіжні системи; одноемітентні та багатеїтентна платіжні системи тощо [6, с. 20]. Не заперечуючи факту існування вказаних платіжних систем, крім систем «клієнт-банк» або «клієнт-Інтернет-банк», зазначимо лише те, що автори в один перелік відносять інститути різного рівня.

На наш погляд, основними правовими критеріями класифікації платіжних систем, на які обов'язково слід звернути увагу, можуть бути: 1) територія функціонування платіжних систем та місцезнаходження її платіжної організації; 2) правовий зв'язок із державою тієї платіжної організації, що є засновником платіжної системи та управляє нею; 3) вид фінансової установи, що є платіжною організацією платіжної системи. Розглянемо докладніше кожен із зазначених класифікацій.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346-III [12] (далі — Закон «Про платіжні системи») переказ коштів в Україні може здійснюватися за допомогою внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем. При цьому цей Закон не визначає підстав такої класифікації, але їх можна з'ясувати завдяки аналізу інших положень цього нормативного акта.

Встановлюючи визначення внутрішньодержавних платіжних систем, яке надається в п. 1.29 ст. 1 Закону «Про платіжні системи», законодавець закріпив дві суттєві ознаки, за наявності яких та чи інша платіжна система може характеризуватись як внутрішньодержавна. По-перше, платіжна організація цієї платіжної системи має бути резидентом України. Відповідно до п. 5 ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. № 15–93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [11] резидентом вважається юридична особа з місцезнаходженням на території України, яка здійснює свою діяльність на підставі законів України. По-друге, платіжна система повинна здійснювати свою діяльність і забезпечувати проведення переказу коштів виключно в межах території України. Це означає, що переказ коштів має бути ініційований користувачем платіжної системи за допомогою платіжного інструмента та виконаний її учасником на території України, а також, що всі процеси технологічного та технічного характеру, спрямовані на забезпечення такого переказу, мають бути здійснені в Україні. Слід зазначити, що платіжна система обов'язково має відповідати відразу двом наведеним характеристикам, відсутність хоча б однієї з них позбавляє можливості вважати таку платіжну систему внутрішньодержавною.

Міжнародна платіжна система позиціонується в Законі «Про платіжні системи» як платіжна система, в котрій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу. Вважаємо, що обов'язковою ознакою, яка характеризує міжнародні платіжні системи, є здійснення своєї діяльності на території двох та більше країн і забезпечення переказу коштів у межах цієї платіжної системи. При цьому платіжна організація міжнародної платіжної системи може бути як резидентом України, так і нерезидентом.

Отже, законодавець поділяє платіжні системи на внутрішньодержавні та міжнародні залежно від території функціонування платіжної системи та місцезнаходження її платіжної організації.

Таку класифікацію платіжних систем можна називати: по-перше, легальною, оскільки вона закріплена у Законі «Про платіжні системи»; по-друге, основною на підставі того, що всі інші платіжні системи, які досліджуватимуться в рамках цього питання, можуть вважатись або внутрішньодержавними платіжними системами, або міжнародними відповідно.

Значення проаналізованої класифікації платіжних систем залежно від території функціонування та місцезнаходження її платіжної організації на внутрішньодержавні та міжнародні полягає у тому, що вона дає можливість законодавцю закріпити в нормативно-правових актах різні правові режими їх функціонування. Так, Закон «Про платіжні системи» встановлює особливий порядок створення внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем резидентами та вступу в них їх учасників; по-іншому регулюються питання легалізації в Україні міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами, та участі в них вітчизняних суб'єктів господарювання. Крім цього, від визначення того, чи є платіжна організація відповідної платіжної системи резидентом або нерезидентом, залежать питання забезпечення прав та законних інтересів користувачів платіжних систем як споживачів платіжних послуг, встановлення відповідальності суб'єктів господарювання з місцезнаходженням на території іноземних держав, що надають послуги з переказу коштів, її меж та порядку застосування відповідних санкцій до порушника. Адже можна з упевненістю сказати, що на сьогодні, на жаль, притягнути до відповідальності за відповідні правопорушення, зокрема і у сфері переказу коштів, суб'єкта господарювання-нерезидента набагато складніше, ніж резидента. Стосовно іншого можна констатувати, що для учасників міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами, встановлено національний режим господарської діяльності, який вбачається в тому, що їх учасники мають право здійснювати в Україні такі самі види операцій з переказу коштів, що й учасники внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем, заснованих резидентами.

Цікаву позицію відстоює В. Лук'янов, який при класифікації платіжних систем використовує такий критерій, як форма власності. На його думку, форма власності, на якій базується платіжна система, відображає, з одного боку, її правовий статус, а з другого — сферу можливого поширення та впливу. У цьому сенсі він уживає термін «внутрішньодержавна (національна) платіжна система». При цьому власником, базовим оператором та центральною розрахунковою інституцією є центральний (національний) банк, який згідно з чинним законодавством забезпечує надійність, стабільність, ефективність внутрішньодержавної платіжної системи і гарантує функціонування в режимі національної безпеки [7, с. 162]. Але, на нашу думку, не можна ототожнювати внутрішньодержавні платіжні системи із національними, як не можна поєднувати в один-два різні критерії класифікації: форму власності платіжної системи та її правовий статус і сферу можливого поширення та впливу. Про національну платіжну систему як внутрішньодержавну в цьому контексті можна говорити лише в значенні того, що її платіжна організація є резидентом та пов'язана з країною, у якій вона має місцезнаходження. Прихильником класифікації платіжних систем залежно від форми власності також є А. Потапов. За цим критерієм він поділяє платіжні системи на державні та приватні [8, с. 8]. Г. Кравцова зазначає, що поняття форми власності стосовно платіжних систем відображає правовий статус її власника та оператора, тобто показує, кому належать права розпорядження та управління системою [5, с. 93].

Однак, на нашу думку, такий класифікаційний критерій, як форма власності, що дозволяє робити висновок про існування державних та приватних платіжних систем, не є вдалим відображенням усієї різноманітності платіжних систем та притаманних їм особливостей, що впливають із такого поділу. По-перше, з точки зору конституційно закріпленого в Україні принципу юридичної рівності усіх форм власності, який фактично проголошує рівність правового статусу та відповідного правового режиму всіх платіжних систем незалежно від суб'єкта, що його утворив, поділ на державні та приватні платіжні системи фактично втрачає сенс. По-друге, враховуючи системний підхід до визначення платіжної системи, за яким вона представляється як взаємодіюча сукупність певних елементів, до яких відповідно відносять і суб'єктів господарювання (платіжна організація та учасники платіжних систем), і платіжні інструменти, і різного роду технології та торгові марки тощо, твердження про належність прав володіння, користування та розпорядження платіжною системою платіжним організаціям наводить на висновок про те, що усі елементи платіжної системи підпадають під вплив цих прав, що як мінімум видається спірним. Серед усієї сукупності елементів платіжної системи окремо від інших тільки технологія та торгова марка як об'єкти права інтелектуальної власності являють собою якусь цінність на підставі того, що майнові права

на них підлягають оцінюванню та можуть бути предметом договорів про передавання інтелектуального продукту. Всі інші елементи тільки у своїй взаємодії становлять якусь користь, а сама платіжна система як об'єкт господарських відносин оцінюється більше із доходів, які вона отримує, ніж за рахунок певного майна, яке використовується її платіжною організацією та учасниками при переказуванні коштів. Отже, вважаємо, що здійснення класифікації платіжних систем на підставі форм власності не матиме жодного сенсу, адже не дозволить виявити усі особливості платіжних систем.

Зважаючи на наведене, доцільно класифікувати платіжні системи залежно від правового зв'язку із державою тієї платіжної організації, що є засновником платіжної системи та управляє нею.

Зауважимо, що наявність цієї класифікації платіжних системи зумовлена закріпленням у ст. 11 Закону «Про платіжні системи» того, що Національний банк України має право створювати системи міжбанківських розрахунків, системи роздрібних платежів та інші види платіжних систем, а ці системи відповідно вважаються державними платіжними системами. Водночас використання такого поняття, як державна платіжна система, законодавець знову ж таки підкреслює державну власність таких систем. Дотримуючись такої логіки, можна припустити, що інші платіжні системи, засновані державними підприємствами, установами, організаціями, також повинні визнаватися державними платіжними системами. Але в такому разі ми не зможемо виокремити особливості в правовому статусі платіжних систем НБУ, адже він істотно відрізняється від статусу інших платіжних систем, що можуть утворюватися в Україні, зокрема, і платіжних систем інших державних організацій.

Тому вважаємо, що в межах нашого дослідження з метою уніфікації термінів та надання їм правильного змісту, залежно від вказаного критерію, платіжні системи доцільно поділити на такі види: 1) національні платіжні системи (НПС); 2) комерційні платіжні системи (КПС).

НПС слід вважати системи, створені НБУ, який і забезпечує переказування коштів. На цей час такими системами слід уважати систему електронних платежів НБУ, Національну систему масових електронних платежів. Платіжною організацією цих систем відповідно до закону та нормативно-правових актів НБУ є НБУ. Використанням терміна «національна платіжна система», а не «державна платіжна система» стосовно цих платіжних систем ми, по-перше, відобразимо їх особливий правовий статус, що ґрунтується на їх зв'язку із державою, особливий правовий режим їх функціонування, правовий статус платіжної організації, важливість цих платіжних систем для забезпечення приватних та публічних інтересів у проведенні розрахунків; по-друге, зможемо відмежувати від них інші платіжні системи, засновані державними суб'єктами господарювання.

Комерційними платіжними системами слід уважати відповідно платіжні системи, засновані усіма іншими суб'єктами господарювання, які відповідно до Закону «Про платіжні системи» мають на це право. Зазвичай ними визнаються банки та небанківські фінансові установи. До того ж, на теренах України створені та функціонують платіжні системи засновані державними підприємствами, установами та організаціями, про які вже згадувалося. Йдеться, наприклад, про платіжну систему Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» — «Поштовий переказ». Сюди ж входять і платіжні системи, створені державними комерційними банками, наприклад, платіжна система «Швидка копія», засновником якої є АТ «Ощадбанк». Проте законодавством не встановлено якихось привілеїв або обмежень щодо їх правового статусу та будь-яких відмінностей у їх правовому регулюванні порівняно з іншими платіжними системами, відмінними від НПС. Тому можна говорити, що на зазначені платіжні системи поширюється правовий режим комерційних платіжних систем.

Значення цієї класифікації полягає у встановленні особливостей, притаманних НПС, та ролі НБУ в управлінні ними порівняно з іншими платіжними системами. Тому ми повинні чітко розмежувати ці національні платіжні системи та комерційні платіжні системи. Для цього здійснимо їх порівняльно-правову характеристику.

По-перше, платіжною організацією НПС є НБУ, який здійснює стосовно НПС організаційно-господарські повноваження і державного органу, на якого покладено завдання реалізації державної політики у сфері функціонування платіжних систем, і платіжної організації [2, с. 54–55]. Крім цього, технологічно переказ коштів у межах НПС також забезпечується НБУ, який одночасно виконує й функції розрахункового банку, що веде рахунки банків — учасників НПС, маршрутизації, процесингу, клірингу тощо. Їх реалізація покладена на структурні підрозділи НБУ — Департамент платіжних систем, Центральну розрахункову палату та Операційне управління. Натомість платіжною організацією КПС є банки, небанківські фінансові установи та інші підприємства, що здійснюють стосовно них організаційно-господарські повноваження. А функції розрахункового банку, маршрутизації, клірингу, процесингу покладаються або на платіжну організацію, або на іншого учасника, який здійснює ці повноваження відповідно до укладеного із платіжною організацією договору.

По-друге, підставою створення НПС є нормативно-правовий акт НБУ, наприклад, постанова Правління НБУ «Про впровадження пілотного проекту Національної системи масових електронних платежів» № 352 від 7 вересня 2000 року [9], тоді як КПС створюються на підставі рішення їх платіжної організації.

По-третє, КПС, її платіжна організація, учасники, оператори послуг платіжної інфраструктури, інші суб'єкти господарювання, що не є учасниками платіжних систем, але здійснюють діяльність із переказу коштів на підставі агентських угод із учасниками платіжних систем, підлягають обов'язковій реєстрації НБУ, а відомості щодо них вносяться до Реєстру платіжних систем. Зазначені суб'єкти мають право здійснювати діяльність із переказування коштів виключно після їх реєстрації. У той же час на НПС ці вимоги не поширюються.

По-четверте, правила НПС приймаються у формі нормативно-правових актів НБУ, а саме: Інструкції про міжбанківський переказ коштів в національній валюті, затвердженої постановою Правління НБУ № 320 від 16 серпня 2006 р. [13], що встановлює порядок функціонування системи електронних платежів НБУ, та Правил Національної системи масових електронних платежів, затверджених постановою Правління НБУ № 620 від 10 грудня 2004 року [14]. Правила ж КПС розробляються їх платіжними організаціями та підлягають обов'язковому погодженню з НБУ. На наш погляд, правила усіх платіжних систем, що функціонують на території України, мають бути обов'язково доведені до користувачів платіжних систем розміщенням їх на офіційному сайті НБУ. Крім цього, доцільно запропонувати розробку типових правил платіжних систем, які також прийматимуться у формі нормативно-правового акта НБУ та підлягатимуть реєстрації. Необхідність цього, на наш погляд, зумовлюється тим, що вони будуть оприлюднені і доведені до користувачів платіжних систем та встановлюватимуть однакові і обов'язкові для врахування усіма платіжними системами умови їх функціонування.

По-п'яте, досліджувані платіжні системи відрізняються також за кінцевою метою їх створення для платіжної організації. Що стосується НБУ, то зі створенням НПС він мав на меті забезпечення публічних та приватних інтересів, а саме: потреб держави, суб'єктів господарювання, користувачів платіжних послуг у надійній, безпечній системі міжбанківського переказу коштів та системі масових платежів на основі платіжних карток. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV [10] одержання прибутку не є метою діяльності НБУ, тоді як утворенням усіх інших платіжних систем їх платіжні організації мали на меті насамперед отримання прибутку від їх функціонування. В цьому перш за все і полягає їх комерційний характер.

Ще однією класифікацією, яку потрібно дослідити, є класифікація платіжних систем залежно від виду фінансової установи, що є платіжною організацією платіжної системи. Згідно зі ст. 10 Закону «Про платіжні системи» банки та/або небанківські установи-резиденти мають право створювати та бути учасниками внутрішньодержавних та/або міжнародних платіжних систем. У зв'язку з цим платіжні системи за вказаним критерієм поділяються на

банківські, платіжною організацією яких є банки, та небанківські, платіжною організацією котрих є небанківські фінансові установи відповідно.

Донедавна переказ коштів вважався лише банківською операцією. Цьому сприяла чітко відрегульована законодавча і нормативна база [18, с. 72]. Банківські операції щодо розрахунків юридичних та фізичних осіб становлять першооснову функціонування будь-якого комерційного банку та є визначальними з точки зору перспектив розвитку банку [17, с. 174]. Але потреба в розширенні сфери таких послуг спричинена розвитком конкуренції, сучасної техніки та засобів зв'язку, нових технологій, впровадженням світових досягнень. Тому економіку окремої країни повинні обслуговувати декілька систем переказу коштів, які відповідають потребам різних ринків і клієнтів. Хоча банки продовжують виконувати свою традиційну роль фінансових посередників, спосіб її виконання дещо змінюється [18, с. 73]. Іншою альтернативною формою є небанківські фінансові установи, які останнім часом зміцнили свої позиції на ринку платіжних послуг.

Слід зазначити, що останній критерій класифікації платіжних систем має не тільки теоретичне, а й практичне значення, яке виявляється у законодавчо встановленій диференціації в правовому регулюванні банківських та небанківських платіжних систем. На відміну від внутрішньодержавних та міжнародних вона полягає не у встановленні різного порядку їх утворення, а в обмеженні видів переказу коштів, які можуть здійснюватися в межах платіжних систем їх учасниками. Так, банківські платіжні системи можуть бути засновані для реалізації міжбанківських переказів коштів; переказів із використанням електронних платіжних засобів, зокрема, платіжних карток, мобільних платіжних інструментів, електронних грошей; швидких переказів коштів фізичних осіб без відкриття рахунків. А учасники цих систем можуть використовувати у своїй діяльності усе розмаїття вибору видів переказу коштів, тоді як у межах небанківських платіжних систем можуть здійснюватися лише швидкі перекази коштів фізичних осіб без відкриття рахунків. Серед них як приклад можна виділити такі внутрішньодержавні платіжні системи, створені резидентами: «Фінансовий світ» ТОВ «Українська платіжна система», «Поштовий переказ» УДППЗ «Укрпошта», «ІнтерПейСервіс» ПАТ «Запоріжжв'язоксервіс». Зауважимо, що російське законодавство, на відміну від українського, встановлює, що міжбанківський переказ коштів може здійснюватися засобами платіжних систем з використанням рахунків учасників, відкритих в небанківських кредитних організаціях, що здійснюють розрахункові операції [16, с. 62].

Висновки. Запропонована класифікація платіжних систем залежить від таких правових критеріїв: 1) територія функціонування платіжних систем та місце знаходження її платіжної організації; 2) правовий зв'язок із державою

платіжної організації, що є засновником платіжної системи та здійснює управління нею; 3) вид фінансової установи, що є платіжною організацією платіжної системи, відображає найбільш важливі, сутнісні характеристики кожного виду платіжних систем, що у свою чергу сприяє дослідженню особливостей у їх правовому регулюванні.

Також на законодавчому рівні необхідно закріпити таке. По-перше, прирівняти усі платіжні системи, розробивши та застосувавши до них єдину систему (режим) захисту прав користувачів платіжних послуг. По-друге, забезпечити єдині вимоги щодо прийняття нормативно-правових актів, які регулюють діяльність і національних платіжних систем, і комерційних. Вважаємо, що таке регулювання має здійснюватися на рівні законів, а не підзаконних нормативних актів, особливо це стосується НПС. По-третє, для платіжних систем мають установлюватися обмеження щодо видів і підстав платежів залежно від рівня капіталу, платоспроможності та взагалі виду платіжних систем, що матиме наслідком існування різних правових режимів їх функціонування.

У подальшому необхідно дослідити особливості класифікації платіжних систем залежно від змісту та спрямованості переказу коштів, правового режиму доступу до платіжної системи її учасників, виду платіжного інструменту, що застосовується для ініціювання переказу коштів у межах платіжної системи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алісов Є. О. Теоретичні проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні : монографія / Є. О. Алісов ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х. : Фоліо, 2004. — 288 с.
2. Адабашев Т. К. Особливості організаційно-господарських правовідносин у національних платіжних системах України / Т. К. Адабашев // Юрист України. — 2012. — № 1/2. — С. 52–59.
3. Словник української мови : в 11 т. — Т. 4. (І-М) / І. К. Білодід, А. А. Бурячок та ін. — К. : Наук. думка, 1973. — 840 с.
4. Валинурова А. А. Классификация сетевых платежных систем / А. А. Валинурова // Мол. ученый. — 2010. — № 4. — С. 133–136.
5. Деньги, кредит, банки : учебник / Г. И. Кравцова, Г. С. Кузьменко, Е. И. Кравцов и др. ; под ред. Г. И. Кравцовой. — Минск : БГЭУ, 2003. — 527 с.
6. Ковальчук Т. Т. Сучасні платіжні системи / Т. Т. Ковальчук, В. С. Лук'янов. — К. : Знання, 2010. — 20 с.
7. Лук'янов В. С. Національна платіжна система: поняття, ключові принципи організації і базові функції / В. С. Лук'янов // Акт. проблеми економіки. — 2009. — № 12. — С. 162.
8. Потапов А. А. Формирование и развитие платежной системы Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / А. А. Потапов. — СПб., 2008. — 18 с.

9. Про впровадження пілотного проекту Національної системи масових електронних платежів : Постанова Правління Національного банку України № 352 від 07.09.2000 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0352500-00/ed20000913>
10. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відом. Верхов. Ради України. — 1999. — № 29. — Ст. 238.
11. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 // Відом. Верхов. Ради України. — 1993. — № 17. — Ст. 184.
12. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III // Відом. Верхов. Ради України. — 2001. — № 29. — Ст. 137.
13. Про затвердження Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті : Постанова Правління Національного банку України від 16.08.2006 р. № 320 // Офіц. вісн. України. — 2006. — № 36. — Ст. 2507.
14. Про затвердження Правил Національної системи масових електронних платежів : Постанова Правління Національного банку України від 10.12.2004 р. № 620 // Офіц. вісн. України. — 2005. — № 2. — Ст. 93.
15. Савелко Т. В. Вплив міжнародних платіжних карткових систем на розвиток ринку банківських послуг України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Т. В. Савелко. — К., 2009. — 23 с.
16. Сиземова О. Б. Правовое регулирование безналичных расчетов и совершенствование их организации : дис. ... канд. юрид. наук / О. Б. Сиземова. — М., 2003. — С. 62.
17. Фомін Г. Ф. Правове регулювання банківських розрахунків / Г. Ф. Фомін // Вісн. Харк. Нац. ун-ту внутр. справ. — 2009. — Вип. 44. — С. 174–180.
18. Чмелик Г. В. Конкурентні позиції банківських і небанківських платіжних систем на вітчизняному ринку послуг з переказу коштів / Г. В. Чмелик // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (31 трав. — 1 черв. 2007 р.) / Держ. вищ. навч. заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми, 2007. — С. 72–73.
19. Якушин Б. В. Классификация / Б. В. Якушин // Философская энциклопедия. — М. : Сов. энцикл., 1962. — Т. 2. — С. 523–525.

К ВОПРОСУ О КЛАССИФИКАЦИИ ПЛАТЕЖНЫХ СИСТЕМ, ФУНКЦИОНИРУЮЩИХ В УКРАИНЕ

Адабашев Т. К.

Исследованы вопросы классификации платежных систем по различным правовым основаниям. Установлены характерные признаки каждого вида платежных систем, которые в своей совокупности определяют особенности в их правовом регулировании.

Ключевые слова: *классификация, платежные системы, классификация платежных систем, национальные платежные системы, коммерческие платежные системы.*

THE PROBLEM OF CLASSIFICATION OF PAYMENT SYSTEMS WHICH OPERATE IN UKRAINE

Adabashev T. K.

In this article the problem of classification of payment systems on different legal grounds were observed. The characteristic features of each type of payment systems, which together determine the characteristics of their legal regulation were established.

Key words: *classification, payment systems, the classification of payment systems, national payment systems, commercial payment system.*

УДК 346.5:351.777.61

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

*О. О. Гончаров, здобувач
Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

Досліджено питання сучасної правової урегульованості відносин поводження з відходами, включаючи виявлення дефектів чинного законодавства та шляхів його вдосконалення.

Ключові слова: *поводження з відходами, правовий режим поводження з відходами, види господарської діяльності у сфері поводження з відходами.*

Постановка проблеми. Незважаючи на існування повноцінної нормативно-правової бази, стан господарсько-правового регулювання системи поводження з відходами тільки погіршується. Так, у 2008 р. на території України утворилося 2301, 2 тис. т відходів I–III класів небезпеки. Найбільша питома вага припадає на Донецьку (31 %), Запорізьку (18 %), Дніпропетровську (15 %), Миколаївську (10 %), Полтавську (9 %), Сумську (7 %), Харківську (4 %) області. Найменший обсяг відходів утворюється у Чернівецькій (0,2 %), Тернопільській (0,3 %), Львівській (1,4 %), Рівненській (1,5 %), Хмельницькій (1,7 %), Кіровоградській (2,7 %) областях.

У 2008 р. порівняно з 2007 р. обсяг використання відходів зменшився на 10 %. Це здебільшого зумовлено зменшенням утворення відходів на 11 %, а